

ВИСНОВОК
про наукову новизну,
теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Харламенкова Миколи Миколайовича
«ХРИСТИЯНСЬКА ГЕНЕЗА АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ
ЛІБЕРАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 033 Філософія

Актуальність дослідження. Дисертаційне дослідження Миколи Харламенкова присвячене осмисленню джерел та початків ліберальної традиції. Осмислення цієї проблематики є надзвичайно актуальним в контексті сучасного переосмислення лібералізму, констатування кризи ліберальної політичної філософії низкою західних політичних теоретиків та філософів, а також пошуків основоположних принципів для відживлення цієї політичної традиції та ідеології. В умовах сучасності сприйняття терміну «лібералізм» ускладнене тим, що в публічному дискурсі його практично монополізував домінуючий соціал-лібералізм, який часто асоціюється із секуляризацією та прогресивістською ворожістю до християнських моральних основ західної цивілізації. При цьому повністю ігнорується первісна англосаксонська традиція лібералізму, започаткована Дж. Локом і підтримана такими мислителями, як лорд Актон і Ф. Гаєк, яка, навпаки, є невіддільною від християнської політичної думки та історично сприяла становленню ліберально-демократичної системи. Дослідження зв'язку між лібералізмом і християнством сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє досягти ідейні джерела західної цивілізації як гаранта фундаментальних свобод. Ця потреба посилюється тим, що сучасна ліберальна демократія переживає глибоку системну кризу, що викликає серйозне занепокоєння серед політиків та інтелектуалів різних ідейних орієнтацій.

Сьогодні критично важливими є дослідження, спрямовані на реконструкцію ідей англосаксонського лібералізму та його зв'язку з християнською політичною традицією, що дасть змогу глибше зрозуміти основи західної цивілізації та визначити шляхи подолання поточної кризи ліберальних

та демократичних цінностей. Представлене в дисертації Миколи Харламенкова дослідження є спробою актуалізувати ідейні основи, які забезпечили людству добробут, прогрес, стабільність і, насамперед, свободу, які зараз перебувають під загрозою. Хоча може здатися, що Україна знаходиться на периферії цієї проблематики, вона насправді перебуває у її епіцентрі. Російський авторитаризм та імперіалізм є прямим наслідком релятивізму, а режим, використовуючи політику постправди, намагається знищити ціннісний фундамент, успадкований від англосаксонського лібералізму, підриваючи національну, політичну та індивідуальну свободу. Крім того, західний вектор розвитку України вимагає ґрунтовного ознайомлення з основоположними ідеями цивілізації, частиною якої вона прагне стати. Українська громадськість та інтелектуальна еліта повинні мати повне розуміння сутності ліберальної ідеології Заходу та володіти варіативністю ідеологічних опцій для розбудови країни у повоєнний період. Ідеї англосаксонського лібералізму мають значний потенціал для формування української політичної культури, оскільки вони є концептуальним підґрунтям ключових засад західної демократії, на цінності якої орієнтований сучасний геополітичний курс України.

Актуальність згаданої вище проблематики, що ґрунтується на необхідності комплексного філософського дослідження християнської генези англосаксонської ліберальної традиції, зумовили вибір теми дисертаційної роботи та визначили напрям наукового пошуку дисертанта.

Тема кваліфікаційної роботи затверджена на засіданні Вченої ради Національного університету «Острозька академія» (протокол № 4 від 30 листопада 2020 року), уточнена (протокол № 9 від 29 лютого 2024 року) узгоджується із науково-дослідною темою кафедри філософії та культурного менеджменту Національного університету «Острозька академія» «Соціокультурні виклики в умовах сучасності» (номер державної реєстрації 0121U109151).

Наукова новизна. Дисертаційне дослідження Миколи Харламенкова характеризується науковою новизною, яка стосується методологічним підходом;

який розвинутий в рамках вітчизняних соціально-філософських досліджень, розробленої та застосованої методології, а також отриманих результатів.

Зокрема, в дослідженні Миколи Харламенкова вперше:

- системно досліджено вплив конкретних християнських ідей на ключові положення вчення англосаксонських ліберальних авторів. Зокрема, концепт спонтанного соціального порядку проаналізовано крізь призму теорії М. Вебера та провідних пуританських теологів;

- встановлено зв'язок між протестантськими тираноборчими трактатами та ліберальними концептами обмеженого врядування, індивідуальної свободи, політичної свободи та індивідуалізму;

- встановлено, що концепція сумління Лорда Актона є алюзією на християнське вчення про істину і свободу та становить головну засадничу ідею англосаксонського лібералізму;

- окреслено різницю в політичних поглядах на свободу між англійськими пресвітеріанами та індепендентами, спираючись на засадничі доктринальні віросповідальні документи, а також те, як вони репрезентували загальні умонастрої англійського революційного табору та міру їхнього впливу на загальний прогрес свободи;

- підтверджено обґрунтованість ліберального твердження про спонтанне еволюційне формування базових ліберальних ідей, смислів, концептів через встановлення християнської генези лібералізму.

Разом з тим, в результаті проведеного дослідження християнської генези англосаксонської ліберальної традиції було уточнено:

- розуміння основних християнських політичних ідей та способів їх еволюційного історичного проникнення в ліберальну теорію;

- роль і значення соціальної доктрини кальвінізму для розвитку тираноборчої традиції;

- розуміння поняття «свобод» як частини природного права Дж. Лока, що не є його винаходом, а є досить давньою християнською ідеєю, яка зокрема широко поширена в релігійно-політичних трактатах XVI-XVII століть;

- англосаксонське ліберальне уявлення про свободу як таку, що обмежена мораллю, законом і соціальними зобов'язаннями та є не лише складовою природного права, але й пов'язана з християнськими ідеями, відображеними в політико-богословських трактатах.

Особиста участь автора в отримання конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Дисертація Миколи Харламенкова є самостійною науковою роботою, в якій висвітлено власні ідеї та концепції автора. Наукові положення, висновки та пропозиції були самостійно обґрунтовані автором в результаті опрацювання та інтерпретації значної кількості джерел та літератури. Ідеї, концепції та тези інших авторів, які використані в дисертаційній роботі, мають відповідні покликання.

Обґрунтування і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій. Обґрунтованість наукових висновків та рекомендацій, які представлені в дисертаційному дослідженні, обумовлена логічністю викладу матеріалів, а також представленою аргументацією до основних тез і тверджень автора. Основні положення роботи знайшли відображення у 4 наукових статтях, щоб були опубліковані у фаховому виданні з філософських наук. Також результати дослідження були представлені у статтях та тезах доповідей міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. Аналіз тексту дисертації засвідчує, що наукові положення та висновки дослідження є обґрунтованими і достовірними.

Наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Дане дослідження спрямоване на комплексний аналіз релігійно-філософських джерел лібералізму та його богословських основ, що дозволяє сформулювати концептуальну християнську складову англосаксонської традиції. Таким чином, результати дослідження сприяють більш об'єктивному та багатогранному розумінню лібералізму як ідеології з розгалуженим змістовим потенціалом. Філософське обґрунтування християнських засад лібералізму слугує для урівноваження домінуючого секулярного погляду, поширюючи

ідейний плюралізм, який є необхідною умовою для запобігання монополізації публічного дискурсу та згортання демократичних свобод.

Практичне значення полягає у тому, що методологічні підходи, використані в роботі, можуть бути застосовані для аналізу інших політичних ідеологій та напрямів думки. Отримані результати мають важливе практичне значення для подальшого вивчення ідейних засад сучасних політичних доктрин та їхнього інтелектуального підґрунтя. Крім того, вони можуть стати теоретичною основою для розроблення навчальних курсів, посібників та методичних матеріалів з історії політичних учень, політичної філософії, аналізу ідеологій і под.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, опублікованих автором. Основні положення та результати дисертації опубліковані у 10 наукових працях – з них 4 статті у фаховому виданні України, 1 тези в збірнику матеріалів конференції, 5 статей у електронних виданнях.

Відповідність чинним вимогам щодо оформлення дисертації. Анотація, структура та обсяг дисертації Миколи Харламенкова відповідають чинним вимогам. Дисертаційна робота написана українською мовою з коректним використанням філософської термінології і дотриманням наукового стилю. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, кожен з яких має підрозділи, висновків, списку використаних джерел (147 позицій). Загальний обсяг роботи – 259 сторінки. Обсяг основного тексту – 212 сторінок. Це цілком відповідає вимогам до написання кваліфікаційних наукових праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація Миколи Харламенкова «Християнська генеза англосаксонської ліберальної традиції» відповідає спеціальності 033 Філософія.

Рекомендація дисертації до подання у разову спеціалізовану вчену раду. Дисертаційне дослідження відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом

Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р № 40. Наукову роботу Харламенкова Миколи Миколайовича «Християнська генеза англосаксонської ліберальної традиції» рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія.

Результати дослідження обговорено та схвалено на розширеному засіданні кафедри філософії та культурного менеджменту Національного університету «Острозька академія» (протокол № 6 від 12 грудня 2025 року).

Голова засідання -
доктор філософських наук,
доцент, завідувач кафедри
філософії та культурного менеджменту
Національного університету
«Острозька академія»

Марія ПЕТРУШКЕВИЧ

Лідис Петрушкевич М.С.
підтверджую
фрах *Лешенюк О.А.*

